

Атанаска Атанасова*

(Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българска академия на науките, София)

ЗА НАЙ-НОВИТЕ ГЛАГОЛИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК¹

Новоречје, 2024, бр. 10.

Обект на разглеждане в настоящата работа са най-новите глаголи в българския език. Целта е да се очертае тяхното място сред всички нови думи и да се изяснят техните специфики и особености. В резултат от направените наблюдения се стига до извода, че те са относително малък дял от всички нови думи, появили се през първите две десетилетия на XXI в. в българския език, като основно са десубстантивни образувания. Най-често нови глаголи се образуват суфиксите *-ира-*, *-ва-* и *-н-*, като се наблюдава и конкуренция между глаголи, образувани чрез прибавяне на различни суфикси към една и съща мотивираща основа.

Ключови думи: неологизми, глаголи, български език.

Регистрирането и описанието на новите думи и думите с нови значения в българския език води началото си от 90-те години на XX в. В резултат на това до днес има издадени три академични речника на новите думи и думите с нови значения в българския език: Пернишка, Ем., Д. Благоева, С. Колковска. *Речник на новите думи и значения в българския език*. София: Наука и изкуство, 2001, 312 с.; Пернишка, Ем., Д. Благоева, С. Колковска. *Речник на новите думи в българския език (от края на XX в. и първото десетилетие на XXI в.)*. София: Наука и изкуство, 2010, 515 с.; Благоева, Д., С. Колковска, В. Сумрова, А. Атанасова, Цв. Георгиева, Н. Костова, Св. Манова. *Речник на новите думи в българския език (от първите две десетилетия на XXI в.)*. София: Наука и изкуство, 2021, 335 с. Всеки от тези речници проследява развитието на езика за период от десетина години, като отразява възникналите нововъведения в него. И трите речника са дело на сътрудници от Секцията за българска лексикология и лексика

* a.atanasova@ibl.bas.bg; ORCID 0000-0002-1177-121X.

¹ Публикацията е подготвена с финансовата подкрепа на МОН по ННП „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“.

кография към Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН.

Обект на разглеждане в настоящата работа са новите глаголи, появили се в българския език през първите две десетилетия на ХХІ в. Целта е да се очертае тяхното място сред всички нови думи и да се изяснят техните специфики и особености. Материалът е ексцерпиран от последния речник на новите думи и значения в българския език.

От всички 1981 нови думи и думи с нови значения, включени в *Речника*, глаголите са 147 на брой, т.е. 7,47%. Както става ясно от приведените количествени данни, новите глаголи са относително малък дял от всички нови думи и думи с нови значения в българския език. Около $\frac{3}{4}$ от тях са неологизми (114 глагола), а $\frac{1}{4}$ са неосемантизми (33 глагола).

С оглед на словообразователните им особености прави впечатление, че най-новите глаголи в българския език са предимно десубстантивни образувания. От всички 147 глагола 137 се съотнасят структурно и семантично с новозаети или със съществуващи вече в езика съществителни имена. 48 от тези 137 глагола се съотнасят със съществителни имена, включени в *Речника*, в това число и с неосемантизми, напр. *дилърствам*, *каскадирам*, *палаткувам*, **тунингвам*², *туивам/туитна*. 17 от тези 48 глагола, т.е. $\frac{1}{3}$ от тях, се съотнасят с имена за действия с наставки *-ция*, *-не* и *-инг*, напр. *геймифицирам* от *геймификация*, **инкубирам* от *инкубиране*, *коучвам/коучна* от *коучинг*. С редки изключения останалите десубстантивни глаголи се съотнасят със заети, но вече установени в езика думи, напр. *веганизирам* (от *веган*), *есемесвам* (от *есемес*), *молувам* (от *мол*), *рафтингувам* (от *рафтинг*), *тагвам/тагна* (от *таг*).

Изключително рядко най-новите глаголи в българския език се съотнасят със съществуващи в езика глаголи, напр. *наддекларирам*, *разлогвам се/разлогна се*, *разприялявам/разприятеля*. Има само един случай на нов глагол, чиято мотивираща основа е прилагателно име – *беднувам* (от *беден*).

Предвид приведените количествени данни съвсем очаквано е това, че най-новите глаголи в българския език са предимно суфиксални образувания. Суфиксите, с които са образувани, са:

- ира-: 32 глагола, напр. *блендирам*, *каскадирам*, *менторирам*
- ва-: 26 глагола, напр. *буквам*, *каствам*, *линквам*
- н-: 19 глагола, напр. *дислайкна*, *ретуитна*, *скролна*
- и-³: 8 глагола, напр. *пиаря*, *скайпя*, *хейтя*

² Със * пред думата са отбелязани неосемантизмите, включени в *Речника*.

³ В Академичната граматиката на съвременния български книжовен език е отбелязано, че „глаголният форматив (основната гласна *-и-* и окончанията) се прибавя

- изира-: 7 глагола, напр. *балонизирам, веганизирам, игровизирам*
- ства-: 5 глагола, напр. *дилърствам, кулинарствам, хейтърствам*
- ува-: 5 глагол, напр. *молувам, мрежувам, палаткувам*
- ова-: 1 глагол – *гриловам*.

Прави впечатление, че суфиксът *-изира-* намалява своята словообразователна активност за сметка на активизацията на чисто видовите суфикси в българския език *-ва-* и *-н-*.

Наблюденията над материала показват, че в единични случаи има конкуренция между глаголи, които са образувани чрез прибавяне на различни суфикси към една и съща мотивираща основа, напр.

- (1) *гуглирам* – ‘Разг. Търся информация за нещо или някого в интернет, като използвам търсачката Гугъл. *Син.* гугълвам (вж.)’
гугълвам – ‘Разг. Търся информация за нещо или някого в интернет, като използвам търсачката Гугъл. *Син.* гуглирам (вж.)’
- (2) *дрифтирам* – ‘Правя дрифтове (вж. в 1 знач.). *Син.* дрифтвам (вж.), дрифтя (вж.)’
дрифтвам – ‘Разг. Дрифтирам (вж.). *Син.* дрифтя (вж.)’
дрифтя – ‘Разг. Дрифтирам (вж.). *Син.* дрифтвам (вж.)’
- (3) *фотошопирам* – ‘Комп. Жарг. Фотошопвам (вж.)’
фотошопвам – ‘Комп. Жарг. Коригирам дигитална снимка, изображение чрез специална компютърна програма (обикн. Adobe Photoshop). *Син.* фотошопирам (вж.)’
- (4) *хейтя* – ‘Информ. Разг. Нежел. Хейтърствам (вж.)’
хейтърствам – ‘Информ. Разг. Нежел. Изразявам неодобрение, отрицателно отношение към съобщения, изразени мнения, обикн. по определена тема и др. в социалните мрежи, форум в интернет и под. *Син.* хейтя (вж.)’.

В случаите, когато се наблюдава конкуренция между глаголи, образувани от една и съща мотивираща основа, но с различни суфикси, тълкувателната дефиниция се посочва при по-разпространения и предпочетения като по-неутрален глагол, напр. *дрифтирам*. Останалите глаголи са дефинирани чрез синонимна дефиниция и препращат към него, напр. *дрифтвам* и *дрифтя*. Ако не може да се прецени кой от конкуриращите се глаголи е по-разпространен и по-неутрален, то тълкувателна дефиниция се посочва при всеки от тях (вж. напр. *гуглирам* и *гугълвам*).

направо към изходната основа и по този начин изпълнява и ролята на словообразователен елемент“ (ГСБКЕ 1998: 27).

Анализът на материала показва също, че в единични случаи се наблюдава конкуренция между глаголни неологизми и глаголни неосемантизми с едно и също значение, напр.:

лайквам/лайкна – ‘Информ. Нежел. Харесвам (вж.). Ант. дислайквам (вж.)’

**харесвам/харесам* – ‘Изразявам одобрение, положително отношение към нещо (статия, коментар, снимка и др.) в социалните мрежи, чатове, форуми и под. чрез натискане на съответния бутон. Син. лайквам (вж.)’.

Както става ясно от посочените примери, предпочитание е дадено на домашната дума, при която се е развило ново значение.

Интерес предизвиква фактът, че при 112 от всички 147 нови глагола има поне по една стилистична бележка и/или бележка за сферата на употреба. Съвсем естествено най-много нови глаголи са от сферата на компютърните и информационните технологии, напр. *блокирам, разлогвам се/разлогна се, разприпялявам/разприпяля.* С оглед на стилистичните бележки най-често срещани са бележките *Разг.* и *Нежел.*, напр. *дилърствам (разг.), *закопчавам/*закопчая (разг.), пърфомирам (нежел.), копиействам/копиействна (комп., разг., нежел.).*

В резултат от направените наблюдения, може да се направят следните изводи:

- Най-новите глаголи са относително малък дял от всички нови думи в българския език от първите две десетилетия на ХХІ в.
- Те са основно десубстантивни образувания и се съотнасят структурно и семантично със съществуващи в езика (предимно заети) думи.
- Най-активен при образуването на нови глаголи е суфиксът *-ира-*, като особено активни са и суфиксите *-ва-* и *-н-*.
- Наблюдава се конкуренция между глаголи, образувани чрез прибавяне на различни суфикси към една и съща мотивираща основа.
- В единични случаи има и конкуренция между глаголни неологизми и глаголни неосемантизми с едно и също значение.

ЛИТЕРАТУРА

- Благоева, Диана 2008. Нова глаголна лексика в българския език. Във: *В търсене на смисъла и инварианта. Сборник в чест на 80-годишнината на проф. Дина Станишева*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 79–90.
- Благоева, Диана, Сия Колковска, Внина. Сумрова, Атанаска Атанасова, Цветелина Георгиева, Надежда Костова, Светломира Манова 2021. *Речник на но-*

вите думи в българския език (от първите две десетилетия на XXI в.). София: Наука и изкуство.

Граматика на съвременния българския книжовен език 1998. Т. 2. Морфология. Ч. 2. София: Абагар.

Костова, Надежда 2012. Наблюдения върху нови глаголи и отглаголни съществителни в българския език. В: *Čeština v pohledu synchronním a diachronním. Stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český*. S. Čmejrková - J. Hoffmannová. Praha: Karolinum, 471–476.

Пернишка, Емилия, Диана Благоева, Сия Колковска 2001. *Речник на новите думи и значения в българския език*. София: Наука и изкуство.

Пернишка, Емилия, Диана Благоева, Сия Колковска 2010. *Речник на новите думи в българския език (от края на XX в. и първото десетилетие на XXI в.)*. София: Наука и изкуство.

Atanaska Atanasova

Institute for Bulgarian Language, Sofia

ON THE NEWEST VERBS IN BULGARIAN LANGUAGE

Summary

The paper studies the newest verbs in Bulgarian language. It focuses on their specifics and their place among other new words in Bulgarian language. As a result of observations we come to conclusion that the new verbs are relatively small part of all new words appeared in the first two decades of the XXI century in the Bulgarian language. The newest verbs are mainly desubstantive formations, formed with suffixes *-ира-*, *-ва-* and *-н-*. Observations show that there is a competition between verbs formed by adding different suffixes to the same motivating base.

Ключови думи: neologisms, verbs, Bulgarian language.